

Тема:1.Близькосхідний конфлікт і спроби його врегулювання.

2.Держави Африки.

1. Більшу частину регіону Близького Сходу становлять арабські країни. Арабський світ охоплює близько 20 держав, що розташовані на території Північної Африки, Аравійського півострова, Близького Сходу. Ці країни об'єднані спільністю етнічного складу, мови, культури, традицій. У 1945 р. було утворено Лігу арабських держав (ЛАД). Основне багатство арабських країн — нафта (90 % світових запасів). Більшість із них є членами Організації країн — експортерів нафти (ОПЕК), яка покликана захищати інтереси експортерів нафти. Арабські країни різняться за рівнем розвитку й державним устроєм. Кувейт, Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, Катар мають найвищий у світі показник доходу на одну особу. У них передові технології, безкоштовна освіта, розвинена система соціального забезпечення поєднуються з міцними ісламськими традиціями, монархічною формою правління (абсолютна теократична монархія), патріархальними пережитками. Демократичні традиції відсутні. Інші арабські країни (Алжир, Лівія, Єгипет, Сирія) мають республіканський устрій і в післявоєнний період намагалися побудувати «арабський соціалізм», у них сформувалися авторитарні режими. Крім арабських країн, важливу роль у регіоні відіграють Туреччина та Іран. Особливо вона зросла на початку ХХІ ст. У післявоєнні роки для арабських країн головною проблемою став арабо-ізраїльський конфлікт. У роки Другої світової війни від рук нацистів загинуло 6 млн євреїв. Трагедія європейського єврейства спонукала до активізації сіоністського руху, який розвивався під гаслом «Тільки у власній державі єврейський народ може почуватися в безпеці». 29 листопада 1947 р. Генеральна Асамблея ООН більшістю голосів (33 — за, 13 — проти) прийняла резолюцію про розподіл Палестини на єврейську та палестинську держави. Єврейський народ вітав це рішення, але арабський світ категорично заперечував його. 14 травня 1948 р. була проголошена Держава Ізраїль. Проте за добу армії Єгипту, Йорданії, Сирії, Лівану та Іраку розпочали воєнні дії проти молодого держави. Спалахнула кровопролитна війна, яка тривала з травня 1948 до 20 липня 1949 р. (ізраїльський народ називає її «Війною за незалежність»). Отримуючи зброю із СРСР, Чехословаччини та фінансову допомогу США, завдяки небаченій мужності солдатів та офіцерів (багато з них були активними борцями з нацизмом у Європі), а також усього народу Ізраїль здобув перемогу. У результаті цієї війни територія, яка передбачалася під Палестину, була розподілена таким чином: Галілея і весь Негев відійшли до Ізраїлю; Юдея, Самарія, частина Єрусалима — до Йорданії; сектор Гази — до Єгипту. Тобто палестинську державу не було створено. Війна заклала основу конфлікту, який не розв'язаний до сьогодні. Наприкінці 1940 — на початку 1950-х рр. арабо-ізраїльський конфлікт став складовою «холодної війни». СРСР відкрито підтримував арабські країни в протистоянні з Ізраїлем, а США та країни Заходу — Ізраїль. Спираючись на таку підтримку, сторони намагалися силою довести своє право на землі Палестини. Неодноразово спалахували криваві війни між єврейським та арабським населенням: війна на Синаї 1956 р., яка збіглася з агресією Великої Британії та Франції, що намагалися відновити контроль над Суецьким каналом; Шестиденна війна 1967 р., у результаті якої Ізраїль розгромив війська арабських держав і створив «зону безпеки» із захоплених земель сусідніх держав; Війна на виснаження

1967—1970 рр.; Війна Судного дня, або Семиденна війна (1973 р.), коли арабські держави намагалися взяти реванш за поразку 1967 р., а зазнали чергової поразки; воєнні дії Ізраїлю в Лівані проти військових формувань Організації Об'єднання Палестини та Сирії 1982—1983 рр. Завершення «холодної війни» не зупинило збройне протистояння, яке й досі триває. Перша арабо-ізраїльська війна стала причиною проблеми палестинських біженців, які розселилися по різних арабських країнах. Ситуацію загострила агресія Ізраїлю, Великої Британії та Франції проти Єгипту в 1956 р. (Суецька криза). Усе це завдало сильного удару по національній свідомості палестинців: зникли самостійні палестинські організації, порятунком вбачався лише в об'єднанні арабських держав заради визволення Палестини. У 1958 р. був утворений союз Єгипту та Сирії — Об'єднана Арабська Республіка, але в 1961 р. він розпався. Наприкінці 1950-х рр. у Кувейті виник Рух за національне визволення Палестини (ФАТХ), який очолив Ясір Арафат. Ця організація висунула нову програму боротьби для палестинців: 1) «не арабська єдність — шлях до Палестини, Палестина — шлях до арабської єдності»; 2) невтручання у внутрішні справи арабських держав. Така ідеологія забезпечила ФАТХ підтримку від багатих монархічних держав Аравійського півострова. Перемога національно-визвольної боротьби в Алжирі (1962 р.) сприяла поширенню ідеології ФАТХ (Алжир дав приклад визволення арабської країни власними силами за підтримки арабських держав). Деякі арабські країни не були зацікавлені в самостійності палестинського руху. Для контролю над ним у 1964 р. було створено Організацію визволення Палестини. Щоб вийти з-під контролю арабських країн, ФАТХ розпочав самостійну боротьбу проти Ізраїлю. Перша збройна акція була проведена 1 січня 1965 р. Цей день став днем зародження Палестинського руху Опору. За короткий час ФАТХ перетворився на впливову військово-політичну силу, яка встановила контроль над Організацією визволення Палестини. У лютому 1969 р. Я. Арафат був обраний головою Виконкому Організації визволення Палестини. У 1970 р. він став головнокомандувачем збройних сил палестинської революції. Обмеженість території, де велися бойові дії, рельєф місцевості не давали можливості створити визвольні райони в Палестині, які мали стати базами для боротьби. Усі збройні акції (переважно терористичні акти) проводилися з території сусідніх держав, що призводило до двох великих проблем: Ізраїль здійснював напади на ці держави, що викликало невдоволення їх урядів і населення діями палестинців; Палестинський рух Опору потрапляв у залежність від арабських держав. Перша проблема призвела до збройного конфлікту між Ізраїлем та Йорданією в 1966 р. і палестино-йорданського конфлікту в 1970 р. Палестинцям довелося залишити цю країну й переміститися в Ліван. Проте в Лівані палестинці зруйнували нетривку рівновагу сил у суспільстві (населення було поділено на чотири релігійні конфесії: християни — 37,4 %, шиїти — 30,2 %, суніти — 21,5 %, друзи — 10,9 %), що стало причиною громадянської війни та ізраїльської інтервенції в 1978 і 1982—1983 рр.

Сіонізм -(івр. *ציונות*) (від гори Сіон) — єврейський націоналізм, рух європейських євреїв кінця 19 ст. за створення єврейської держави. Головна мета сіонізму виявилася досягнутою в 1948 р., коли була утворена держава Ізраїль, що визнала за всіма євреями право жити в межах його кордонів. ФАТХ -Рух за національне визволення Палестини) — одна з політичних партій Палестинської автономії. ХАМАС - палестинський ісламістський рух, який утримує владу у смугі Гази і не визнає Ізраїль. Інтіфада - збройна боротьба палестинських арабів проти ізраїльтян Західного берегу річки Йордан та сектору Гази.

Суніти — послідовники основного й найпоширенішого напрямку в ісламі. Суніти тлумачать Коран дослівно, роблять ставку на трактування Сунн,

вчинків і висловів пророка Мухаммада. Вони вважають, що халіфом може бути тільки людина з репутацією та знаннями богослова, мудра й фізично здорова, визнають законність правління перших чотирьох халіфів — Абу Бакра, Омара, Османа та Алі. Халіф — виборна посада.

Шиїти — послідовники ряду ісламських течій. Шиїти визнають єдиним законним наступником пророка Мухаммада тільки халіфа Алі та його прямих нащадків. На відміну від сунітів, шиїти вважають, що влада має належати імамам, тобто прямим нащадкам Алі та доньки Мухаммада Фатіми, а не виборним особам — халіфам. Більшість шиїтів проживають в Ірані, Іраку, Ємені, Сирії тощо.

Після кривавих боїв на півдні Лівану і в Бейруті в 1982 р. палестинські бійці та штаб Організації визволення Палестини змушені були переїхати до Тунісу. Однак і тут у жовтні 1985 р. ізраїльська авіація намагалася бомбовими ударами знищити керівний центр цієї організації.

Друга проблема призвела до перетворення Організації визволення Палестини на сукупність угруповань від крайніх лівих до правих, які претендували на лідерство в організації. Семиденна війна 1973 р. змінила погляди Я. Арафата. Він почав виступати за створення палестинської держави не замість Ізраїлю, а поряд із ним та зміну збройної боротьби на мирні засоби вирішення проблем. Такий поворот урятував Організацію визволення Палестини від ізоляції і загибелі. У 1974 р. її було визнано єдиним законним представником палестинського народу. У 1970—1980-ті рр. Я. Арафат вів активну дипломатичну діяльність під гаслом «Ні дня без руху», намагаючись з усіма зберегти дружні відносини. 9 грудня 1987 р. на лівому березі річки Йордан і в секторі Гази спалахнуло народне повстання (перша «Інтифада»), яке пройшло без застосування зброї, за що отримало назву «війна каменів». 15 листопада 1988 р. Національна рада Палестини (парламент у вигнанні) прийняла рішення про проголошення незалежності Палестини. Усі сторони конфлікту зрозуміли, що так далі тривати не може. Зусилля США й СРСР сприяли початку мирного врегулювання суперечностей на Близькому Сході. Першу спробу врегулювати арабо-ізраїльський конфлікт мирним шляхом здійснив у 1951 р. король Йорданії. Проте після його вбивства до кінця 1970-х рр. усе вирішувалося воєнними діями. У вересні 1978 р. на зустрічі президентів Єгипту та Ізраїлю в Кемп-Девіді, резиденції президента США Дж. Картера, було підготовлено історичну угоду між двома країнами про початок мирних переговорів. 26 березня 1979 р. у Вашингтоні глави держав Ізраїлю та Єгипту підписали мирний договір. Президенту Єгипту А. Садату та прем'єр-міністру Ізраїлю М. Бегіну було присуджено Нобелівську премію за досягнення миру та припинення ворожнечі між державами. Спроба укласти такий договір із Ліваном (1983 р.) була невдалою. Влітку 1994 р. подібний договір Ізраїль підписав із Йорданією. Розпад СРСР, зміни у співвідношенні сил у світі, послаблення впливу арабських радикалів (після поразки Іраку у війні з багатонаціональними силами), економічна зацікавленість арабських країн, а також розуміння Ізраїлем неможливості утримувати захоплені території, які до того ж не гарантують йому безпеки (обстріл Ізраїлю іракськими балістичними ракетами, «Інтифада» палестинців тощо) спонукали ворогуючі сторони до участі в жовтні 1991 р. в Мадридській мирній конференції, яка визначила основні напрями руху до миру в регіоні. Ізраїль пішов на прямі переговори з Організацією визволення Палестини. У вересні 1993 р. в результаті таємних переговорів в Осло (Норвегія) між Ізраїлем та Організацією визволення Палестини було підписано декларацію про принципи взаємовідносин. Угода передбачала надання

палестинцям автономії на Західному березі річки Йордан і в секторі Гази протягом п'яти років. Упровадження в життя принципів декларації почалося в 1994 р. після введення автономії в місті Єрихон і в секторі Гази. Палестинському народу були передані повноваження в галузях освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту населення, оподаткування й туризму. Восени 1995 р. була підписана угода, що визначила питання про майбутнє ізраїльських поселень, кордони й структуру Палестинської автономії. Столицею автономії було обрано місто Рамалла. Проте процес становлення Палестинської автономії триває важко й суперечливо. Це пов'язано з багатьма чинниками:

- з обох сторін залишається взаємна недовіра щодо планів мирного врегулювання;

- екстремістські угруповання ХАМАС, Хезболла, Ісламський джихад та інші ведуть активну терористичну діяльність проти Ізраїлю, часто це відбувається з території Палестинської автономії (терористи здебільшого вбивають мирних жителів, влаштовують вибухи в транспорті, інших громадських місцях);

- фактично не відмовилися від планів збройного протистояння проти Ізраїлю Сирія, Іран та деякі інші арабські держави, які активно підтримують діяльність терористичних угруповань;

- не приймають миру й ізраїльські радикали, які вбили прем'єр-міністра Ізраїлю Іцхака Рабіна — ініціатора арабо-ізраїльського діалогу.

У 2000—2004 рр. тривала друга «Інтифада», яка супроводжувалася серією терористичних актів. Почалася реалізація плану з мирного врегулювання палестино-ізраїльського конфлікту.

Зрештою Ізраїль у 2005 р. прийняв рішення про виведення з території Палестинської автономії військ і будівництво на кордоні стіни. Виведення ізраїльських військ із Палестини призвело до розгортання у 2006—2007 рр. громадянської війни між прихильниками ФАТХ (помірковані) і ХАМАС (радикальні). Це протистояння призвело до фактичного розколу Палестини. ХАМАС узяв під контроль сектор Гази, ФАТХ — Західний берег річки Йордан. На прихід до влади в секторі Гази ХАМАС Ізраїль відповів транспортною блокадою території. Сектор Гази опинився перед загрозою гуманітарної катастрофи. У відповідь ХАМАС почав обстрілювати територію Ізраїлю ракетами. Армія Ізраїлю завдавала удару по території сектору Гази, намагаючись знищити пускові установки ракет (операція «Гаряча зима», 2007—2008 рр.). Зрештою між сторонами було укладено перемир'я. 27 грудня воно було порушено. Ізраїльська армія систематично знищувала військову інфраструктуру ХАМАС у секторі Гази (операція «Литий свинець», грудень 2008 — січень 2009 р.). Під тиском світової громадськості операцію було припинено. ХАМАС зберіг частину свого потенціалу, між сторонами встановився нетривкий мир. У 2012 р. після нових обстрілів Ізраїль провів нову операцію «Хмарний стовп», а у 2014 р. — «Непорушна скеля». Нові спалахи насильства відбулися навесні 2018 р., коли палестинці намагалися зруйнувати стіну між Ізраїлем і сектором Гази та навесні 2019 р. після масового обстрілу Ізраїля ракетами (одночасно більше 400), який майже повністю нейтралізувала система протиракетної оборони «Залізний купол». Ситуація залишається складною і суперечливою.

Після відновлення в 1946 р. суверенітету Іран тривалий час перебував у стані політичної нестабільності. У 1953 р. внаслідок військового перевороту до влади прийшов шах Мохаммед Реза Пехлеві, який зумів стабілізувати становище в країні. У 1962 р. він проголосив у країні початок «білої революції» — проведення реформ, спрямованих на модернізацію країни й викорінювання феодальних пережитків. За роки «білої революції» в Ірані було проведено аграрну реформу (обмежувалося поміщицьке землеволодіння й володіння релігійних мусульманських общин), індустріалізацію, реформу освіти й охорони здоров'я. У 1963 р. жінкам було надано виборче право. Був обмежений традиційний інститут багатоженства. Активно насаджувалися західний стиль життя, західна мода. Реформи мали значний вплив на розвиток Ірану. Аграрна реформа порушила традиційну структуру суспільних відносин на селі. Сотні тисяч людей переселилися до міст. Ліквідація поміщицького товарного господарства призвела до зменшення сільськогосподарського виробництва. Іран став імпортером продовольства. Зростання промислового виробництва не встигало за темпами збільшення кількості міського населення, що викликало масове безробіття. Невдоволення людей посилювалося відвертою розкішшю шахського палацу та збагаченням міністрів за рахунок прибутків від експорту нафти. У зовнішній політиці шах орієнтувався на США та країни Заходу. Іран був членом військово-політичного блоку Багдадський пакт (у серпні 1959 р. перейменовано на Організацію центрального договору, СЕНТО). Така політика шаха спричинила масові протести населення. В умовах відсутності легальної опозиції виразником цих настроїв стало мусульманське духовенство, яке посідало в Ірані привілейоване становище. Крім служителів культу та осіб, що навчалися в духовних навчальних закладах (близько 260 тис. осіб), до нього належали прямі нащадки Мухаммада, яких налічувалося понад 1 млн осіб. Усі ці люди незалежно від роду занять вважалися шанованими особами та були заможними правовірними мусульманами. Лідером релігійної опозиції став аятола Хомейні (Рухолла Мусаві Хомейні). Він розробив теорію ісламської революції і створення ісламської держави. Хомейні ділив суспільство на три групи: «знедолені», «благочестиві», «слуги сатани». «Слугами сатани» вважали шаха, його оточення, інтелігенцію, імперіалістів, комуністів. Кінцевою метою боротьби Хомейні проголошував створення Світової ісламської держави. В уяві Хомейні іслам виступав не тільки засобом морального вдосконалення людини, але й знаряддям соціальної зміни суспільства. Хомейні негативно ставився як до західної цивілізації, так і до ідей соціалізму: «Не Захід, не Схід, а іслам». У 1963 р. його було заарештовано, а згодом вислано з країни.

Протистояння між шахом і духовенством набирало все більш непримиренного характеру. Репресії шаха підвищували авторитет релігійної опозиції. Крім неї, проти шаха виступали Народна партія Ірану (Туде), ліворадикальні організації федаїв і моджахедів, Національний фронт, Демократичний союз народів Ірану. Криза шахського режиму щороку наростала. За таких умов шах застосовував різні засоби, щоб зберегти владу. Заборона урядом проведення в жалобні дні традиційних походів віруючих призвела до стихійного вибуху невдоволення населення. Остаточно авторитет шаха підірвали події 8 вересня 1978 р. Під час релігійно-політичного мітингу на площі Жале (Тегеран) солдати розстріляли 1,5 тис. осіб. 26 листопада 1978 р. опозиція оголосила в країні день жалоби. Демонстрації в містах супроводжувалися сутичками з військовими й поліцією. Федаї і моджахеди здійснювали напади на поліцейські установи, іноземців, які масово залишали країну. Спроба шаха піти на поступки опозиції, призначивши прем'єр-міністром одного з лідерів опозиції Шапура Бахтіяра, не мала успіху. Революційні події не вщухали, і 16 січня 1979 р. шах залишив країну. Ш. Бахтіяр втрачав контроль над становищем. Повсюдно створювалися революційні

ісламські комітети. У лютому 1979 р. в Іран повернувся Хомейні. Тоді ж був створений Тимчасовий комітет ісламської революції, який очолив Мехді Базарган. Духовенство намагалося втримати революцію в мирному руслі, але зробити це не вдалося. Після спровокованих у районі бази військово-повітряних сил під Тегераном боїв між загонами повсталих і шахською гвардією в столиці спалахнуло повстання. Монархію в Ірані було повалено. До 12 лютого 1979 р. сутички припинилися. *На референдумі 30 березня 1979 р. 90 % виборців висловилися за ісламську республіку.*

Ісламський фундаменталізм — у мусульманських країнах релігійно-політична течія, пов'язана з поверненням до основ ісламу. Останнім часом ця течія набуває дедалі більшого негативного спрямування, під її прикриттям нині діють багато різних організацій, зокрема терористичного характеру, банди найманців, злочинців тощо. Нове іранське керівництво оголосило про вихід країни із СЕНТО, розрив військових і цивільних контрактів зі США та іншими країнами Заходу; анулювало угоду з Міжнародним нафтовим консорціумом; ліквідувало американські бази (50 тис. службовців) і розірвало дипломатичні відносини з Ізраїлем. Закривалися іноземні фірми й банки. У березні 1979 р. Іран проголосили ісламською республікою, була прийнята нова Конституція. У відповідь на надання США притулку іранському шаху в Ірані розпочалася антиамериканська кампанія, кульмінацією якої стало захоплення 52 заручників — громадян США. США розірвали дипломатичні відносини з Іраном, заморозили іранські кошти в американських банках, розробили операцію «Кіготь орла» з визволення заручників. Проте через зіткнення літака й вертольота з десантом операцію було провалено. Смерть шаха в липні 1980 р. зняла напруженість, і в 1981 р. заручники повернулися на батьківщину. Незабаром після перемоги революції в Ірані посилювалися розбіжності між її учасниками. Протягом кількох років Хомейні за допомогою репресій ліквідував опозицію й очолив як релігійну, так і світську владу. Також він спробував «експортувати» ісламську революцію. Однак війна з Іраком (1980—1988 рр.) і міжнародні санкції за намагання створити ядерну зброю виснажили сили Ірану й не дали можливості розпалити революцію в інших країнах. Проте розпочата іранською революцією хвиля ісламського фундаменталізму досі не втратила своєї сили. Повалення режиму С. Хусейна в Іраку, «Арабська весна» дали новий шанс іранському керівництву зміцнити свої позиції в ісламському світі. Так, Іран фактично впливає на політику Іраку, Оману, Сирії, Лівану та Ємену. Його воєнні контингенти, добровольці, контрольовані шіїтські збройні формування беруть участь у внутрішніх конфліктах в Іраку, Сирії та Ємені. Ситуативним союзником Ірану стала Росія. Проте такому проникненню Ірану протистоять Саудівська Аравія та її союзники, яких підтримують США.

У 2011 р. арабськими країнами прокотилася хвиля протестів і демонстрацій, яка отримала назву «Арабська весна». Це революції в Тунісі та Єгипті, громадянська війна в Лівії, повстання в Сирії та Ємені, де почалися громадянські війни, масові протести в Алжирі, Бахреїні, Йорданії, Марокко, Омані та інших країнах. Приводом до початку «Арабської весни» стали події в Тунісі, де 17 грудня 2010 р. торговець фруктами, оштрафований місцевою поліцією, влаштував акт самоспалення. У країні почалися демонстрації проти існуючого режиму, які влада не змогла придушити. 14 січня 2011 р. під тиском демонстрантів президент Тунісу Зін аль-Абідін Бен Алі втік до Саудівської Аравії. Ці події стали прикладом для населення інших арабських країн.

Причини «Арабської весни»

- *Панування авторитарних режимів, лідери яких перебували при владі понад 40 років та прагнули передати владу в спадок своїм дітям. Єдина країна, де вдалося передати владу, була Сирія (Хафез Асад передав владу Башару Асаду)*
- *Свавілля й корупція влади, фальсифікація виборів, жорстокість каральних органів*
- *Бідність значної частини населення країн, що стало сприятливим середовищем для поширення радикальних ісламських рухів*
- *60 % жителів регіону становили особи віком до 25 років, що є соціально активною групою населення, серед яких велика частка освічених, але безробітних. Саме вони були основною рушійною силою протестів*
- *Завдяки інформаційно-телекомунікаційній революції з її супутниковим телебаченням, Інтернетом, соціальними мережами «Фейсбук» і «Твіттер», мобільними телефонами тощо стало можливим миттєве поширення інформації та координація дій у різних районах, регіонах. Важливу роль в ескалації та поширенні «Арабської весни» на нові країни відіграв і телеканал «Аль-Джазіра»*
- *Діяльність терористичних організацій, таких як «Аль-Каїда», «Брати-мусульмани» тощо*
- *Проповідницька й організаторська роль ісламського духовенства. Іслам був єдиною можливою легальною формою опозиційної боротьби*

Після Тунісу настала черга сусідніх країн: Лівії, Єгипту, Малі, а потім Ємену, Сирії. Виступи під демократичними гаслами відбувалися в Марокко, Алжирі, Йорданії, Кувейті й Бахреїні. Вислів «Народ хоче повалення режиму» став основним гаслом протестів. Єгипет за 33 роки перебування при владі Хосні Мубарака потонув у корупції. Після фальсифікації чергових виборів народ вийшов на протест. Центрами мирних мітингів стали площа Тахрір, яку протестувальники називали «майдан Свободи», і мечеть Рабіа ель-Адавія. Спроби силовиків розігнати демонстрації не дали бажаного результату, і 11 лютого 2011 р. Х. Мубарак подав у відставку. Новим президентом було обрано Мухаммада Мурсі (пов'язаний з організацією «Брати-мусульмани»), проте він протримався близько року. М. Мурсі, який спирався також на гасла «ісламської демократії», не знайшов спільної мови ані із Заходом, ані із сусідами; до цього додалися внутрішні економічні негаразди. У липні 2013 р. його владу було повалено внаслідок військового перевороту. У червні 2014 р. президентом Єгипту став колишній військовий Абдель Фаттах ас-Сісі. Інакше розвивалися події в Лівії, де правив Муаммар Каддафі. Демонстрації в лютому 2011 р. були пов'язані з історією жорстокого вбивства в червні 1996 р. понад 1 тис. в'язнів після бунту у в'язниці Абу Салім. У лютому 2006 р. силами безпеки було вбито 12 учасників мирної демонстрації в місті Бенгазі, а арешт на початку 2011 р. правозахисника та адвоката Ф. Тербіля, який представляв інтереси родин жертв різанини 1996 р., спричинив нові протести. Заворушення ширилися, і чим більше людей виходило на вулиці, тим жорстокішими ставали репресії. Особливо активними дії опозиційних сил були на сході країни, а місто Бенгазі швидко перетворилося на штаб-квартиру опозиції. М. Каддафі наказав військовим жорстко придушити демонстрації. Зрештою протести переросли в бойові дії між загонами опозиції та відданими М. Каддафі військами. На боці

опозиції виступили міжнародні сили (Франція, Італія, США та інші країни). М. Каддафі стрімко втрачав владу і зрештою був застрелений під час спроби залишити територію країни.

Проте повалення режиму не принесло миру. Країна була розділена між ворожими угрупованнями, терористичними організаціями. Більшу частину території контролював Уряд національної єдності. Південно-західну частину країни захопили туареги з Незалежної держави Азавад, а окремі міста досі перебувають під контролем самоврядних «міліцій». У Сирії перші протести почалися в лютому 2011 р., але вони були локалізовані й швидко придушені режимом. Ситуація змінилася 18 березня через виступи в місті Дара, де під час їх придушення загинули мирні протестувальники. Проти режиму почалося народне повстання, центром якого стало місто Хомс. Особливістю протестів у Сирії було те, що вони не мали авторитетних загальнодержавних лідерів. Противники режиму виявилися розпорошеними як за етнічними, так і за релігійними ознаками та політичними вподобаннями. Режим Башара Асада контролював лише території поблизу Дамаска та приморські райони. Більша частина країни опинилася під владою терористичного утворення Ісламська держава Іраку і Леванту (ІДІЛ). У 2015 р. у війні в Сирії стався перелом. У бойовій дії на боці Б. Асада втрутилася Росія під приводом боротьби з ІДІЛ, але основні удари спрямовувалися проти опозиції. Поступово, скориставшись розгромом ІДІЛ, сирійській армії вдалося взяти під контроль більшу частину території країни, завдати поразки основним силам опозиції. Зараз значна частина Північної Сирії перебуває під контролем турецької армії, яка створила «пояс безпеки» від терористичних дій курдів, що ведуть боротьбу за створення власної держави; північно-східну частину країни контролюють курди, які фактично створили власну державу; опозиційні сили режиму зосереджені в провінції Ітліб. Проте ситуація далека від вирішення. У вирі громадянської війни після «Арабської весни» опинився також Ємен. Ключовими проблемами країни були відсутність внутрішньої єдності й корумпованість режиму президента Алі Абдали Салеха. Країну не раз охоплювали заколоти, повстання, терористичні акти. Уряд ніколи не контролював усієї території. Це створювало сприятливі умови для поширення діяльності різних міжнародних терористичних угруповань. Проте найбільшою проблемою стало прагнення шіїтської частини населення (становили 1/3 його загальної кількості), яку підтримував Іран, розширити свої права. У 2004, 2009 рр. вони піднімали повстання. За прізвиськом лідера руху Хусейна аль-Хусі їх назвали хуситами. «Арабська весна» дала змогу хуситам розширити свій вплив і розпочати боротьбу за створення власної держави. Тим часом А. А. Салех під тиском народних демонстрацій був змушений подати у відставку. Влада в країні перейшла до висуванця А. А. Салеха Абд-Раббу Мансура Хаді, який згодом за підтримки Саудівської Аравії розгорнув боротьбу проти хуситів. А сам А. А. Салех і його прихильники, незважаючи на десятиліття ворожнечі, стали на бік шіїтів і їхньої боротьби з урядом, оскільки були невдоволені своїм становищем після зміни влади в країні. У 2014 р. хусити захопили столицю Ємену місто Сана, а на початку 2015 р. розпочали штурм Адена, куди емігрував центральний уряд А.-Р. М. Хаді. Опинившись перед загрозою повного розгрому, президент Ємену звернувся по військову підтримку до Саудівської Аравії. Було створено міжнародну коаліцію, війська якої розгорнули бойові дії проти хуситів, які тривають із перемінним успіхом. У результаті подій «Арабської весни» в ряді країн до влади прийшли не демократи в буквальному розумінні слова, а помірні ісламісти. У Марокко та Йорданії уряд був змушений провести ліберальні реформи. У монархічних країнах Перської затоки влада пішла на деякі незначні поступки (було розширено права жінок). «Арабська весна» мала

далекосяжні наслідки. Вона докорінно змінила розстановку сил у регіоні, поставила міжнародну спільноту перед необхідністю долати нові виклики (існування терористичної держави ІДІЛ, масовий потік біженців у Європу, руйнування принципів системи міжнародних відносин тощо). Наслідками «Арабської весни» прагнула скористатися Росія, яка домагалася більш вагомого місця в системі міжнародних відносин і перегляду наслідків поразки СРСР у «холодній війні». Виникнення ІДІЛ тісно пов'язане з процесами, що відбувалися в Іраку та Сирії на початку ХХІ ст. У 2003 р. США провели військову операцію в Іраку, у результаті якої було повалено режим Саддама Хусейна (30 грудня 2006 р. після суду його було страчено). Хоча владу С. Хусейна було повалено за кілька днів, американським військам та їхнім союзникам довелося зіткнутися з потужним повстанським рухом. Він був розпорошений між значною кількістю ісламістських і терористичних організацій, але вимагав значних воєнних зусиль. Зрештою основним противником США стали терористи, керовані «Аль-Каїдою». У боротьбі проти терористичних сил США намагалися реформувати державний апарат Іраку та відновити економіку країни. До 2010 р. Ірак отримав досить потужні органи безпеки, великий державний бюджет, відносини всередині країни між різними етнічними та релігійними спільнотами були позитивними. Зрештою президент США Б. Обама оголосив про виведення американських військ і повне відновлення суверенітету Іраку. В Іраку загинуло 4487 військових і 2097 цивільних службовців, близько 400 солдатів союзників (із 21 держави світу). У грудні 2011 р. США вивели свої війська з Іраку. Проте уряд Іраку на чолі з прем'єр-міністром Нурі аль-Малікі виявився нерозважливим. Він позбавляв влади політичних опонентів, призначав керувати армією своїх близьких друзів та давав накази на застосування сили до мирних протестувальників. У в'язницях набули поширення тортури та вбивства. І найголовніше: було відновлено релігійний поділ Іраку, надано привілеї шиїтській більшості над сунітською меншістю. Події «Арабської весни» призвели до нової хвилі насильства й тероризму. У цей час лідером «Аль-Каїди» в Іраку став Абу Бакр аль-Багдаді. Під його керівництвом до організації почали залучати колишніх офіцерів армії С. Хусейна та невдоволених сунітів. Скориставшись подіями в Сирії, він заснував осередок своєї організації і там. У січні 2012 р. було створено сирійське відділення «Аль-Каїди» — «Джабгат-ан-Нусра». Бойовики сирійського радикального ісламіста Абу Мухаммада аль-Джулані швидко довели свою ефективність і поповнили ряди новими рекрутами. У 2012 і 2013 рр. бойовики А. Б. аль-Багдаді провели серію вдалих нападів на в'язниці Іраку. До організації долучилися близько 1 тис. професійних бойовиків, що втекли із в'язниць. Тим часом сирійське відділення організації отримало серйозну фінансову і збройну підтримку з Кувейту, Саудівської Аравії, Катару. У 2013 р. «Джабгат-ан-Нусра» зробила місто Ракка в Сирії своєю столицею. В Іраку А. Б. аль-Багдаді у квітні 2013 р. оголосив про утворення ІДІЛ. 10 червня 2014 р. ІДІЛ розпочала блискавичний наступ, у результаті якого до 2015 р. було взято під контроль територію з населенням понад 10 млн осіб. Найбільшим успіхом було захоплення 800 бойовиками міста Мосул (друге за величиною місто Іраку), у якому розміщувалося 30-тисячне військо Іраку. Бойовики захопили величезний арсенал сучасної зброї. За наступні два дні бойовики ІДІЛ оволоділи основними сунітськими північно-західними і центральними провінціями Іраку й наблизилися до Багдада. 29 червня 2014 р. ІДІЛ оголосила про створення халіфату, тобто ісламської теократичної держави. Після захоплення територій ІДІЛ у першу чергу змінювала судову систему й ліквідовувала світський суд, замінюючи його на шаріатський. Було сформовано чітку ієрархію державного правління, створено кіностудії, інформаційне агентство тощо, запроваджено систему податків. Релігійний фанатизм бойовиків ІДІЛ призводив до знищення

пам'яток культури, які не належали до ісламу. Так, було підірвано комплекс споруд у місті Пальміра. Здійснювалися показові страти іноземців. Процвітала работоргівля. Основний дохід ІДІЛ отримувала від контрабанди нафти (приблизно 40 млн доларів на місяць). Створення ІДІЛ та її успіхи стали викликом для світової системи безпеки. У серпні 2014 р. ІДІЛ здійснила вторгнення в Іракський Курдистан і швидко просунулася до його столиці міста Ербіль. Вона також почала геноцид проти меншини, відомої як єзиди (етнічно є курдами). Це втягнуло у війну збройні сили курдів (пешмерга). У ході протистояння ІДІЛ зазнала низки важких поразок. Ці події змусили втрутитися у війну США: організована президентом Б. Обамою кампанія авіаударів проти ІДІЛ спочатку починалася як обмежена інтервенція для захисту американського особового складу в Ербілі та припинення знищення єзидів. Тим часом іракська армія була зміцнена шиїтським ополченням, керованим добровольцями з Ірану. За допомогою американської авіації у квітні 2015 р. іракські сили відвоювали важливе місто Тікрит. У цей же час у Сирії курди теж перейшли в наступ, потіснили ІДІЛ і зрештою наблизилися до її столиці Ракки. У відповідь ІДІЛ розширила свої дії у світі. Було офіційно проголошено про створення відділень у Лівії, Єгипті (Синайський півострів), Саудівській Аравії, Ємені, Алжирі, Афганістані, Пакистані, Нігерії та на Північному Кавказі. Проте реально взяти під контроль вдалося лише незначні території на Синаї, в Афганістані й Лівії. Восени 2015 р. ІДІЛ здійснила терористичні акти в Європі та на Близькому Сході. Найбільш масштабний із них стався 13 листопада 2015 р. в Парижі (Франція). Унаслідок дій терористів-смертників загинуло понад 130 і було поранено більш ніж 380 осіб. Згодом сталися теракти в Ніцці (Франція, 2016 р.), Барселоні (Іспанія, 2017 р.).

Терористичні акти лише посилили дії міжнародної коаліції, спрямовані на розгром ІДІЛ. Ключова битва розгорілася за місто Мосул в Іраку (жовтень 2016 — липень 2017 р.). Сили терористичної організації були розбиті. У жовтні 2017 р. бойовики ІДІЛ залишили Ракку. Також було завдано поразки ІДІЛ у Лівії та Нігерії. У березні 2019 р. було звільнено останнє місто, що перебувало під контролем терористів. Проте окремі загони ІДІЛ продовжують діяти на території Сирії та Іраку.

ВИСНОВКИ

- Після Другої світової війни було завершено процес деколонізації арабського Сходу.
- Самостійний шлях розвитку країн регіону виявився непростим. Економічні й політичні експерименти з побудовою «арабського» соціалізму, війни, політична нестабільність, тероризм перетворили регіон на найбільш болючу точку планети. У той самий час деякі країни регіону, спираючись на величезні прибутки від експорту нафти, зуміли досягти рівня життя провідних країн світу, проте відносини в політичній сфері, культурі, моралі в цих країнах не розвивалися.
- Початок XXI ст. не приніс миру в регіон. У результаті «Арабської весни» було повалено авторитарні режими, які здавалися непорушними. Проте в деяких країнах це призвело до громадянських війн і спалаху терористичної діяльності.
- Серйозним випробуванням для світового порядку стала поява державно-терористичного утворення ІДІЛ. Проте завдяки міжнародним зусиллям воно було розгромлене. Незважаючи на це, проблеми регіону так і не були вирішені. Залишається відкритим арабо-ізраїльський конфлікт, триває протистояння між Іраном і Саудівською Аравією тощо.

Посилання: <https://www.youtube.com/watch?v=7DxvhxEpB-0>

2. У другій половині ХХ ст. в результаті піднесення національно-визвольних рухів у всьому світі отримали незалежність країни Африки й Азії, багато островних країн Атлантичного й Тихого океанів, розпочався процес розпаду великих континентальних імперій. Визначальною подією в процесі деколонізації стало ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН «Декларації надання незалежності колоніальним державам і народам» від 14 грудня 1960 р., після чого відбулися події, які увійшли в історію як «Рік Африки». Найдовше боролася за свою колоніальну імперію Португалія. Проте після того, як у 1974 р. в країні відбулася «Революція гвоздик», отримали незалежність португальські володіння в Африці — Ангола та Мозамбік. Останній бастион колоніалізму впав на початку 1990 р., коли стала незалежною Намібія.

I етап (1946–1947) Проголошена формальна незалежність більшості африканських країн, проте фактично вони не стали незалежними.	II етап (1960–1965) У 1960 р. реально незалежними стали відразу 17 країн Африки. Для врегулювання територіальних суперечок була створена Організація Африканської єдності.
III етап (1975) Остаточна ліквідація системи колоніалізму. Незалежність від Португалії здобули Ангола, Гвінея-Бісау, Мозамбік, Острови Зеленого Мису, Сан-Томе та Принсіпі.	IV етап (1980–1990-і роки) У 1980 р. врегульовано проблему Південної Родезії (нині Зімбабве); у 1982 р. Британія надала незалежність Белізу. У 1990 р. Південно-Африканська Республіка надала незалежність Намібії.

Причини ліквідації колоніальних імперій

- Колонії як форма політичного, економічного й адміністративного переважання однієї країни над іншою історично вичерпали себе.
- Основним джерелом економічного зростання країн в епоху науково-технічної революції є сучасні технології, а не постачання сировини.
- Утримання колоній потребувало від країн-метрополій значних ресурсів, які починаючи з 50-х років ХХ ст. вигідніше було вкладати в людський та науково-технічний потенціал; колонії перестали бути прибутковими.

Передумови ліквідації колоніалізму

- Поразка в Другій світовій війні країн, які прагнули створити власні колоніальні імперії.
- Втрата провідних позицій у світі колоніальними державами (Велика Британія, Франція, Нідерланди, Португалія та ін.).
- Формування в колоніях національних еліт, посилення націоналістичних настроїв і прагнення незалежності. Розбудова колоніями власних економік робили їх економічно самодостатніми.

Словник:

- Деколонізація — процес надання незалежності та повного суверенітету колоніям, домініонам, підмандатним територіям.

• *«Рік Африки» — образний вислів, яким позначають 1960 р., коли незалежність отримали 17 колоній на Африканському континенті.*

Здобуття незалежності не означало автоматичного вирішення проблем континенту. Національні еліти, які прийшли до влади, постали перед необхідністю самостійно, без допомоги метрополій, забезпечувати нормальне функціонування економіки, системи охорони здоров'я, освіти тощо. Країни, які здобули незалежність, розвивалися по-різному. Частина африканських країн Сходу, поділяючи цінності демократії й конкурентного суспільства, орієнтувалися на США та Західну Європу. Інші країни (Гана, Гвінея, Малі, Ангола, Бенін, Конго, Танзанія, Ефіопія, Мозамбік) обрали соціалістичну орієнтацію, що передбачало визнання марксизму офіційною ідеологією та проголошення наміру будувати соціалізм. Часто заяви африканських лідерів про соціалістичну орієнтацію були лише риторикою, аби отримати гроші, сировину та зброю від СРСР на «побудову соціалізму». Загалом у 80-х роках XX ст. майже 20 країн заявили про соціалістичну орієнтацію. Після розпаду СРСР і соціалістичного табору в Європі правителі цих країн більше не згадували про соціалістичну орієнтацію. Більшість африканських держав після проголошення незалежності через соціально-економічну й культурну відсталість опинилась у скрутному становищі, незважаючи на людський та природний потенціал на рівні промислово розвинених країн. У багатьох країнах загострилася продовольча проблема, що було зумовлено демографічним вибухом. Низький рівень економіки багатьох країн Африки призвів до різкого скорочення державних видатків на освіту, охорону здоров'я, професійну підготовку. Зовнішньополітичний курс чимало африканських країн пов'язують з Рухом неприєднання. Правлячі режими часто є корумпованими. Країни Африки вирізняє політична нестабільність, прагнення режимів збагатитися, грабуючи народ, міжплеменна ворожнеча. Після здобуття незалежності почастішали збройні прикордонні сутички, які часом переростають у тривалі війни.

• *Рух неприєднання — міжнародне об'єднання країн світу, які визнають неприєднання до військово-політичних блоків і союзів одним з основних принципів своєї зовнішньої політики. Утворений на конференції в м. Белграді в 1961 р.*

У 1963 р. на конференції глав держав та урядів африканських країн у столиці Ефіопії м. Аддис-Абебі було створено Організацію африканської єдності (ОАЄ). Нині до неї належать понад півсотні держав континенту: Алжир, Ангола, Гвінея, Єгипет, Камерун, Кенія, Марокко, Мозамбік, Намібія, Нігерія, Туніс, Ефіопія, Чад та ін. Засновники організації проголосили її метою сприяння єдності та солідарності країн Африки, примноження й координацію зусиль щодо підвищення рівня життя; захист суверенітету, територіальної цілісності та незалежності; ліквідацію всіх форм колоніалізму; налагодження співробітництва у сферах політики, оборони й безпеки, економіки, освіти, охорони здоров'я та культури. Після того як на початку 60-х років XX ст. більшість африканських країн здобула незалежність, расизм на континенті зберігався тільки в Південно-Африканській Республіці (ПАР), де існував режим апартеїду. Ця політика ґрунтувалася на ідеї про відособлений розвиток європейського й неєвропейського населення Південної Африки. Унаслідок застосування норм апартеїду більшість населення ПАР була позбавлена громадянських прав. Зокрема, 23 млн темношкірих мешканців не мали виборчих прав. Для «кольорового» населення створювали спеціальні поселення — бантустані. Були заборонені змішані шлюби тощо. Громадські

місця, транспорт, лікарні, пляжі й інші місця відпочинку рясніли вивісками «Тільки для білих». «Чорні» автобуси зупинялися на спеціальних автобусних зупинках, а «білі» — на «білих». У парках були лавки окремо для білих і всіх інших, окремими були й школи й університети. Практично всі сфери життя підлягали сегрегації (від латин. segregatio — відокремлення, розділення) — фактичному та юридичному відокремленню «кольорових» жителів країни від білих. Унаслідок апартеїду виникла соціальна прірва між нащадками європейців, які жили за західними стандартами, і знедоленою більшістю населення.

• *Апартеїд (мовою африкаанс — роздільне проживання) — крайня форма расової дискримінації, що полягає в позбавленні цілих груп населення політичних і громадянських прав, аж до територіальної ізоляції за расовою належністю. Сучасним міжнародним правом розглядається як злочин проти людства. Режим апартеїду існував у Південно-Африканській Республіці в 1948-1991 рр. Усвідомлюючи безперспективність утримання влади лише насильницькими методами, починаючи з 1982 р. уряд білої меншості вдався до певних кроків, які мали нормалізувати ситуацію в ПАР. Упродовж 1982-1986 рр. було легалізовано ряд громадських організацій, які декларували лояльне ставлення до режиму, дозволено спільне членство білих і темношкірих громадян у політичних організаціях, а також дозволено змішані шлюби. Однак залишилася в силі заборона спільного проживання білого й «кольорового» населення. У 1983 р. на референдум було винесено пропозицію створити окремі палати парламенту для «кольорових» і вихідців з Азії. Хоча 66 % учасників референдуму проголосували за цю пропозицію, вибори до нового парламенту, які відбулися 1984 р., бойкотувало майже 80 % «кольорового» населення ПАР. Незадоволені половинчастістю запропонованого вирішення проблеми расової дискримінації, лідери Африканського національного конгресу (АНК), очолюваного Нельсоном Манделою, розпочали у вересні 1984 р. акції громадянської непокорі. Ці акції переросли в масові заворушення та вуличні зіткнення. У відповідь уряд увів у країні в червні 1985 р. надзвичайний стан. Масові заворушення 1984-1986 рр. засудила міжнародна громадськість, а найбільші банківські установи Великої Британії та США припинили фінансові інвестиції в ПАР.*

Нельсон Мандела (1918-2013) — президент Африканського національного конгресу, президент ПАР (1994-1999). 27 років провів у в'язниці за участь у підпільній збройній боротьбі проти режиму апартеїду. Лауреат Нобелівської премії миру (1993). Залишивши пост президента, брав активну участь у боротьбі з ВІЛ/СНІДом — хворобою, від якої помер його єдиний син. На початку 90-х років XX ст. ситуація вкрай загострилася — біле населення активно озброювалося, країні загрожувала кривава громадянська війна на расовому ґрунті. Уряд мусив дозволити діяльність АНК, звільнив Н. Манделу та скасував закони, якими керувалася система апартеїду. Під час «круглого столу» Н. Мандела та президент країни Ф. де Клерк дійшли згоди щодо проведення перших загальних виборів.

На виборах, які відбулись у квітні 1994 р., АНК отримав 62 % голосів, а Національна партія білої меншості тільки 20 % голосів. Наступного місяця Н. Мандела обійняв посаду президента ПАР, а Ф. де Клерк став його заступником. Після проведення в країні демократичних виборів ООН скасувала всі обмеження на торгівлю та співпрацю з ПАР, визнавши остаточну ліквідацію в

ній режиму апартеїду. Країни Африки належать до найбідніших країн світу. Зокрема, у країнах Тропічної Африки кількість населення зростає вдвічі швидше, ніж темпи сільськогосподарського виробництва. У результаті материк з майже мільярдним населенням не може себе прогодувати. Суттєву допомогу африканським країнам надають ООН, ЮНЕСКО, Світовий банк, численні гуманітарні місії. Боротьба за владу в африканських країнах між окремими угрупованнями перетворювалася на справжній геноцид власного народу (Судан, Уганда, Руанда, Сомалі, Ліберія, Сьєрра-Леоне та ін.). У 2017 р. відбулися перевороти в Гамбії та Зімбабве. Зокрема, Роберт Мугабе очолював Зімбабве впродовж 37 років. Отримавши гарантії безпеки й певні привілеї, він погодився піти у відставку. Це рідкісний в історії приклад почесного зміщення глави держави своїми прибічниками. Країнами, у яких на початку XXI ст. виразно проявляються демократичні тенденції та спостерігається позитивна динаміка економічного розвитку, є Кенія, Уганда, Республіка Конго, Габон і Замбія. Однак навіть у цих державах економічне зростання завдячує, як правило, експорту сировини, а рівень життя населення є доволі низьким. У новому столітті в Африці з'явилися можливості для стабільного економічного зростання. Передумовою цього є політичні перетворення, зменшення кількості воєн і вирішення ряду проблем державного управління в країнах Африканського континенту. Позитивні враження про континент у підприємців і туристів, які відвідують країни регіону, також сприяють збільшенню іноземних інвестицій. Африканські країни поступово нарощують ділову активність, зростають і обсяги іноземних капіталовкладень. Поліпшення інвестиційного клімату значною мірою пов'язане із зниженням кількості регіональних конфліктів на Африканському континенті, а також високим попитом на сировинні ресурси африканських країн. За прогнозами фахівців, попит на сировину у світі до середини XXI ст. зросте на 50-60 %. У зв'язку з цим набуває особливого значення той факт, що на африканські країни припадає від 30 до 40 % розвіданих світових запасів природних ресурсів. Насправді ця цифра навіть вища, бо рівень їхньої вивченості залишається низьким. Африка перетворилася на зону стратегічних інтересів провідних держав світу, між якими загострюється конкурентна боротьба за мінеральні ресурси. Водночас Африка — це конгломерат держав, украй зацікавлених у зовнішній допомозі й інвестиціях. На початку нового тисячоліття в більшості африканських країн спостерігається період сталого зростання. У XXI ст. Африка відіграє важливу роль у міжнародних справах. Звісно, країни континенту, як і раніше, залежать від більш впливових і розвинених держав світу, проте африканські політичні еліти вчаться використовувати суперечності між великими країнами. Успіх відродження Африки залежить насамперед не від обсягів іноземних інвестицій, а від здатності країн континенту використовувати їх для свого економічного розвитку. Аби закласти фундамент довгострокового економічного зростання, африканські країни мають провести масштабні економічні реформи з урахуванням національних особливостей населення. Нині один з основних пріоритетів Африканського Союзу — індустріалізація. До того ж Генеральна Асамблея ООН проголосила 2016-2025 рр. третьою промисловою революцією. Багато африканських країн досягло суттєвого річного економічного зростання. Регіон багатий на природні ресурси, й оскільки до 2050 р. передбачається збільшення кількості місцевого населення до 2,5 млрд осіб, знадобляться нові робочі місця. Поки що, незважаючи на десятиліття прогресу, більшість населення в майже півсотні африканських країн усе ще живе в бідності. Починаючи з 2016 р. зростання ВВП країн Африки дещо сповільнилося. Оскільки економіка Нігерії нині забезпечує майже третину ВВП континенту, то спад саме в цій країні потягнув загальноафриканські показники донизу. Міжнародні економічні аналітики прогнозують, що, незважаючи на певне

погіршення, швидкість зростання економіки Африки залишиться сталою. Понад 30 країн континенту вже стали асоційованими членами Європейського Союзу. Зниження рівня смертності та висока народжуваність забезпечують у більшості країн Африки високі темпи приросту населення, зокрема міського. Нині міське населення становить майже половину всього населення країн Африканського континенту. Автори деяких досліджень навіть прогнозують світове лідерство Африки до 2030 р. На той час на континенті проживатиме 2/3 молодого населення планети й вироблятиметься майже 45 % світового ВВП. Новим явищем для Африки є поява середнього класу, до якого належать ті, хто витрачає від 20 дол. США на день. Нині середній клас становить понад третину населення континенту. За вплив на африканські країни змагаються США, Франція, Велика Британія та Японія. Інвестиції спрямовують у розроблення сировинних ресурсів континенту. Також європейці розмістили в Африці чимало енергомістких та екологічно «брудних» металургійних і хімічних виробництв. Виклики, які постали перед Африкою у XXI ст.: тероризм, контрабанда зброї та наркотичних речовин, поширення вірусних захворювань (на континенті проживає 60 % ВІЛ-інфікованих людей планети), низький рівень медичних послуг, нелегальна міграція, високий рівень злочинності. У регіоні спостерігаються відцентрові тенденції в політичному житті: з одного боку, усе ще існують осередки екстремізму, зокрема в Південному Судані, Сомалі, регіоні Сахелю, а з іншого — відбуваються процеси демократизації та лібералізації суспільства, які сприяють прискореному зростанню економіки.

Посилання: <https://www.youtube.com/watch?v=3UAumwabhE8>

Д/з: §§19-20.